

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
Sak nr. 2015/3520 / FMAAFKR

Dato
28.09.2015

Høringsuttalelse: Uttak av vann fra Leivatnet for produksjon av smolt og yngel – Risør; Innsigelse

Vi viser til oversendelse av 13.08.2015 med søknad om konsesjon for uttak av vann fra Leivatnet i Risør kommune til settefiskanlegg.

Fylkesmannen vil fremme innsigelse hvis det gis fritak fra minstevannføring. Det må etableres trygge opp- og nedvandringsløsninger for sjørørret og ål. Disse må bygges på en slik måte at 1m regulering av Leivannet ikke motvirker funksjonen til vandringstiltakene.

Bakgrunn

Jernes Fisk (SUS) søker etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:

- Uttak av inntil 0,33 m³/s vann fra Leivatnet
- Regulering av Leivatnet med HRV 4,5 og LRV 3,5 moh.
- Ingen slipp av minstevannføring

Søknaden skal behandles etter kapittel 3 i vannressursloven og gjelder tillatelse etter vannressursloven § 8. Søknaden skal også vurderes etter forskrift om konsekvensutredninger etter sektorlover FOR-2014-12-19-1758.

Fylkesmannen har primært vurdert søknaden ut fra de effekter tiltaket kan ha på anadrom og katadrom fisk i vannforekomsten. Utover dette har vi vurdert friluftsliv samt opplysninger knyttet til settefiskproduksjon.

Leivasselva renner ut i sjøen ved Gjernes. Vassdraget er et sjørørret- og ålevassdrag. Det ble i 1912 bygd en laksetrapp for å hjelpe fisken forbi inngrepene i elvemunningen. Denne ble «modernisert» i 1996. De siste 10-årene har oppvandring av sjørørret blitt forhindret av smoltanlegget ved utløpet, laksetrappa er satt ut av funksjon og det meldes at uløpsbekken/trappa får gå tørr om sommeren. Samlet har inngrepene medført at vassdraget i dag sannsynligvis ikke har anadrom fisk, samtidig som det er vurdert til å være relativt enkelt å gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre opp- og nedvandring av anadrom fisk.

I henhold til Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 – 2021, har sjørørret en særskilt og høy status i vannregionen. Det legges allerede i dag ned betydelige ressurser på

restaurering av sjørretbekker innenfor regionen. I denne sammenheng har tiltak i Leivasselva prioritet.

Fylkesmannens vurderinger

Regional betydning av settefiskanlegget

Av søknaden fremgår det at «det et underskudd på smolt i regionen». Fylkesmannen savner en nærmere begrunnelse som underbygger denne vurderingen. Så langt vi kjenner til vil regionen ha et begrenset behov for smolt, ettersom det ikke finnes, eller er i tråd med overordnede politiske føringer, med akvakulturtillatelser for laks øst for Lillesand kommune.

I en kost-nyttevurdering er det vanskelig å se den samfunnsmessige gevinsten et settefiskanlegg har for regionen. Etter Fylkesmannens vurdering vil omsøkte konsesjon kunne medføre negative påvirkninger på ål, sjørret og friluftsliv. Dessuten vil ett settefiskanlegg kunne gjøre det vanskelig å oppnå god økologisk tilstand i vannforekomsten (jfr. Vannforskriften), dersom det gis fritak fra minstevannføring mv. Såfremt det ikke kan dokumentert et behov for økt smoltproduksjon innenfor regionen må de samfunnsmessige gevinstene knyttet til forringet naturkvalitet også ilegges stor vekt.

Det påpekes i søknaden at «Sjøområdene i disse delene av Skagerak har ingen anlegg, og er derfor sykdomsfrie i forhold til det som ellers er situasjonen i de mest intensivt drevne områdene langs Vestlandskysten». Miljøvernavdelingen mener fravær av settefiskanlegg er svært positiv, og medfører en tilstand som vi arbeider for at skal bestå. Settefiskanlegget slik det er beskrevet i søknaden vil etter vår vurdering kunne utgjøre en fare for smitte til villfisk i regionen, mens rømt yngel og smolt fra settefiskanlegget kan bidra til å svekke arbeidet med å gjenetablere laks som unik bestand i sørlandselvene. Dette vil være en trussel mot innsatsen det offentlige har nedlagt de siste 20 årene på å gjenetablere laks på Sørlandet. Effekter av rømming på genetisk integritet til villaks i hele regionen må vektlegges og tiltak i forhold til rømming må beskrives.

Leivatnet ligger inntil Svennerbassenget som er en nasjonal laksefjord. Nærhet til denne laksefjorden må ilegges vekt i vurderingene. Region Skagerrak fremstår i dag som et område med relativt lite press fra oppdrettsfisk. Det er en tilstand man ønsker å kunne opprettholde.

Anadrom fisk i vassdraget

Vassdraget er registrert som sjørrettførende, men det erkjennes samtidig at oppvandring hemmes som følge av at laksetrappa er satt ut av drift. Bygging av settefiskanlegg i elvemunningen har ikke bidratt positivt til anadrom fisk i vassdraget. Det rapporteres om at trappa ikke tilføres vann om sommeren. Det er uklare ansvarsforhold knyttet til drift av laksetrappa i dag.

I søknaden (s. 17) står det at «Det er ikke foreslått slipp av minstevannføring nedenfor dammen i Leivatnet, siden utløpselven allerede er tersklet og det da vil være både vanndekning og vandringsmulighet for fisk på strekningen». Fylkesmannen vurderer det som utilfredsstillende å kun ha området mellom demning og fjord som anadromt vassdrag. Et settefiskanlegg i Leivannet må ta hensyn til fiskens naturlige vandring i hele vassdraget. Fylkesmannen anbefaler sterkt at det etableres sikre vandringstiltak for sjørret.

Det er i vannregion Agder satt et stort fokus på å gjenskape oppvekstområder for sjørret. Inngrep som motvirker en positiv utvikling i forekomst av sjørret vurderes å motvirke denne målsetningen. Etter Fylkesmannens vurdering er det mulig å ha en settefiskproduksjon samtidig som at fiskens frie vandring sikres. Dette forutsetter at det er en minstevannføring ut av Leivannet. Minstevannføringen må være tilstrekkelig til at opp- og nedvandrende sjørret finner og benytter vandringspassasjene.

Det fremgår i søknaden at Leivannet skal reguleres 1 m. Fylkesmannen mener at tiltak må gjennomføres slik at regulering sammen med demning ikke utgjøre et hinder for fiskens frie vandring.

Det er ikke angitt hva som er optimal vannføring i laksetrappa. Dette nivået må fastsettes og danne grenser for minstevannføringen. Alminnelig lavvannføring er beregnet til 68 l/s. Dette vil normalt være for lav vannføring i en laksetrapp. Samtidig påpeker vi her at laksetrappa ikke vil være i drift hele året.

Fisk vil under nedvandring følge hovedvannstrømmen. Når det planlegges uten minstevannføring, betyr det at alt vannet (i perioder) vil gå til produksjon og driftsvanninntaket vil bli den dominerende vannstrømmen. Vanninntaket vil da fremstå som attraktivt for nedvandrende sjøørret. Det er mulig å etablere gode tiltak som både sikrer fiskens frie vandring samt vann til settefiskanlegget. Slike tiltak er ikke diskutert i søknaden.

Ål

Vassdraget har ål. Ål skal kunne innvandre som glass/gulål for å forlate vassdraget som blankål. Ål på Sørlandet kan og vil vandre mellom kystvann og elv flere ganger i løpet av «ferskvannsperioden». Dette medfører at man må stille klare krav i forhold til vandringstiltak.

Europeisk ål er oppført i Norsk rødliste for arter 2010 med status kritisk truet. Ål vil kunne oppvandre vassdrag/bekkefar med svært lav vannføring, men vil følge hovedvannstrømmen under nedvandring. Når driftsvannforbruket er større enn tilrenningen, vil inntaket være eneste vandringssøknad for ål. Det må følgelig etableres tiltak som sikrer nedvandring av ål forbi vanninntaket. Likeledes må oppvandrende ål kunne vandre forbi demningen. Det er ikke angitt løsninger i forhold til opp- og nedvandring i søknaden.

Fylkesmannen ber om at det legges tydeligere vekt på og krav til åle opp- og nedvandring samt at tiltak i forhold til vanninntaket og ål utdypes klarere.

Friluftsliv & andre forhold

Vassdraget er et yndet friluftsmål, både for fiske og for kano/kajakpadling. Nærhet til større befolkningssentra gjør området attraktivt. Nærhet til kysten gjør området attraktivt blant havpadlere. Det er etablert en egen aktivitetspark i Skarvann. En regulering av Leivann kan ha utilsikta effekter på hvordan området fremstår som attraktivt eller ei. Dette er ikke omtalt i søknaden.

Det er et vannverk i Leivann (Jan Gjernes). Det er ikke omtalt om dette vil bli påvirket av reguleringen.

Det er i teksten nevnt at fylkesmannens fiskeforvalter er kontaktet om informasjon. Det står ikke hva slags informasjon som ble gitt. Vi finner det riktig å understreke at Fylkesmannens fiskeforvalter konkret pekte på behov for tiltak for fiskevandring og generelt uttrykte bekymring for effekten av prosjektet.

Vi minner om at det kreves utslippstillatelse fra settefiskanlegget fra Fylkesmannen før tiltaket kan settes i gang.

Samfunnsmessige positive ringvirkninger

Det antydtes i søknaden at et nytt settefiskanlegg for produksjon av 1 millioner smolt og 5 millioner 10 grams yngel vil gi samfunnsmessige positive ringvirkninger i størrelsesorden 100 millioner kroner for hver million smolt som produseres. Fylkesmannen mener

ringvirkningsberegningen er vanskelig etterprøvbart da det ikke er opplyst hva som ligger til grunn for ringvirkningsanalysen. Fylkesmannen understreker at en ringvirkningsberegning må inkludere verdien av de økosystemtjenestene som forringes av tiltaket, eksempelvis egenverdi og økonomisk verdi av villaks, sjørørret i regionen, samt god økologisk tilstand i vannforekomsten og effekter på friluftsliv.

Konklusjon

Fylkesmannen vil fremme innsigelse hvis det gis fritak fra minstevannføring. Det må etableres trygge opp- og nedvandringsløsninger for sjørørret og ål. Disse må bygges på en slik måte at 1m regulering av Leivannet ikke motvirker funksjonen til vandringstiltakene.

Det må avklares tydeligere hvilke velfungerende tiltak settefiskanlegget vil gjennomføre i forhold til rømming og i forhold til sykdommer.

Ingen slipp av minstevannføring er ikke i tråd med vannforskriften. For å sikre at ål og sjørørret kan vandre fritt inn og ut av vassdraget må det settes krav til minstevannføring. Kravet må settes på et nivå hvor laksetrappa fremstår som attraktiv. Laksetrappa må opprustes slik at den fremstår som attraktiv til tross for settefiskanlegget.

HRV og LRV vil i seg selv kunne resultere i at laksetrappa ikke fungerer. Dersom det gis konsesjon må sjørørret sikres en fungerende oppvandringsløsning.

Ål må sikres i forhold til opp- og nedvandring. Inntaket til driftsvann må utformes slik at det ikke fremstår som en attraktiv vandringsrute for ål.

Med hilsen

Knut Berg
fung. fylkesmann

Thomas Christian Kiland-Langeland
fung. miljøverndirektør

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrift.
Saksbehandler: Frode Kroglund, telefon: 37017547